

5. Отич О.М. Розвиток творчої індивідуальності студентів професійно-педагогічних навчальних закладів засобами мистецтва : [монографія] / О.М. Отич ; за наук. ред. І.А. Зязюна. – Чернівці : Зелена Буковина, 2011. – 246 с.

6. Подрезов В.А. Формування духовної культури майбутнього вчителя засобами музичного мистецтва : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / В.А. Подрезов ; Луган. нац. пед. ун-т ім. Т. Шевченка. – Луганськ, 2003. – 20 с.

7. Полтавська Н. Педагогічна підтримка – головна умова формування духовних цінностей старшокласників на сучасному етапі / Н. Полтавська // Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. – 2011. – Ч. 2. – С. 201–210.

8. Полтавська Н.А. Формування духовних цінностей старшокласників засобами мистецтва : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.07 «Теорія і методика виховання» / Н.А. Полтавська ; Східноукр. нац. ун-т ім. В. Даля. – Луганськ, 2009. – 20 с.

9. Свещинська Н.В. Формування ціннісних орієнтацій майбутніх учителів засобами сучасної фортепіанної музики : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Н.В. Свещинська ; Кіровоград. держ. пед. ун-т ім. В. Винниченка. – Кіровоград, 2005. – 20 с.

10. Словник української мови : в 11 т. / АН УРСР, Ін-т мовознавства ; [за ред. І.К. Білодіда]. – К. : Наук. думка, 1970–1980. – Т. 10. Т–Ф. – 1979. – 658 с.

11. Степанець Т.О. Педагогічні умови формування духовної культури студентів у педагогічних ВНЗ / Т.О. Степанець // Наукові записки кафедри педагогіки : зб. наук. пр. каф-ри педагогіки Харків. нац. ун-ту ім. В.Н. Каразіна. – 2007. – Вип. XIX. – С. 200–207.

12. Фазылзянова Г.И. Педагогические условия ориентации студентов на духовно-нравственные ценности средствами народного искусства : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.01 «Общая педагогика, история педагогики и образования» / Г.И. Фазылзянова ; Казан. гос. ун-т им. В.И. Ульянова-Ленина. – Казань, 2004. – 19 с.

13. Шемякова Н.А. Музыкальное искусство как средство формирования опыта духовно-практической деятельности студента педагогического колледжа : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.02 «Теория и методика обучения и воспитания (музыка; уровень профессионального образования)» / Н.А. Шемякова ; Оренбург. гос. пед. ун-т. – Оренбург, 2015. – 24 с.

14. Юстус И.В. Теоретико-методологические основы развития духовной культуры студентов университета : автореф. дис. ... докт. пед. наук : спец. 13.00.01 «Общая педагогика, история педагогики и образования» / И.В. Юстус ; Самар. гос. пед. ун-т. – Самара, 2002. – 38 с.

УДК 37.036:371.134

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ВИХОВАННЯ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Щербак І.В., к. пед. н.,
доцент кафедри музичного мистецтва

Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського

Автор порушує проблему виховання творчої особистості майбутнього вчителя музичного мистецтва. У статті висвітлюється стан дослідження проблеми в педагогічній теорії. Уточнюється зміст понять «творчість», «творча особистість майбутнього вчителя музичного мистецтва». Визначаються педагогічні умови виховання творчої особистості майбутнього вчителя музичного мистецтва в процесі професійної підготовки.

Ключові слова: *творчість, творча особистість майбутнього вчителя музичного мистецтва, педагогічні умови виховання творчої особистості, професійна підготовка.*

Автор поднимает проблему воспитания творческой личности будущего учителя музыкального искусства. В статье освещается состояние исследования проблемы в педагогической теории. Уточняется содержание понятий «творчество», «творческая личность будущего учителя музыкального искусства». Определяются педагогические условия воспитания творческой личности будущего учителя музыкального искусства в процессе профессиональной подготовки.

Ключевые слова: *творчество, творческая личность будущего учителя музыкального искусства, педагогические условия воспитания творческой личности будущего учителя музыкального искусства, профессиональная подготовка.*

Shcherbak I.V. PEDAGOGICAL CONDITIONS OF UPBRINGING CREATIVE PERSONALITY OF FUTURE TEACHER OF MUSICAL ART

The author regards the problem of upbringing of creative personality of future music teacher. The article reveals problems state of research in pedagogical theory. The article deals with the notions “creature”, “creative personality of future music teacher”. Upbringing creative personality of future teacher of musical art in the course of vocational training is determined by pedagogical conditions.

Key words: *creature, creative personality of future teacher of music art, pedagogical conditions of upbringing creative personality of future teacher of musical art, vocational training.*

Постановка проблеми. У сучасній українській системі освіти помітно зростає актуальність проблеми виховання творчої особистості. Ідеї розвитку творчої обдарованості зумовлюються змінами в соціально-культурному та економічному житті суспільства. Виникла потреба у професійно компетентних і творчих педагогічних працівниках, здатних швидко і нестандартно вирішувати наявні проблеми, демонструвати творчий підхід у своїй діяльності. Отже, у вищих педагогічних навчальних закладах значна увага має приділятися питанням модернізації змісту і технологій навчально-виховного процесу як системи професійного й особистісно-творчого становлення студента.

У Національній доктрині розвитку освіти, Законах України «Про освіту», «Про вищу освіту», Державній програмі «Вчитель» тощо наголошується на гуманізації освіти, мотивованому залученні підростаючого покоління до навчання, сприянні держави в розвитку творчих здібностей, навичок самоосвіти й самореалізації особистості.

У реалізації завдань сучасної гуманістичної освітньої парадигми важлива роль належить учителеві музичного мистецтва, який поєднує у собі риси педагога й музиканта, культуролога й мистецтвознавця. Професійна діяльність учителя музичного мистецтва передбачає залучення школярів до різних видів мистецтва, створення такого життєвого простору, що сприятиме всебічному розвитку і духовному становленню особистості.

Вивчення теоретичних аспектів проблеми виховання творчої особистості майбутнього вчителя музичного мистецтва та сучасного стану підготовки цих спеціалістів виявило об'єктивні суперечності між:

- необхідністю забезпечення високого рівня виховання творчої особистості майбутніх учителів музичного мистецтва та відсутністю науково обґрунтованої системи розв'язання цієї проблеми;

- специфічними завданнями виховання творчої особистості майбутніх учителів музичного мистецтва та стандартністю змісту освіти, спрямованого на вирішення вузькопрофесійних завдань;

- уніфікованістю навчальних програм підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва та принципами індивідуалізації, диференціації, згідно з якими необхідно враховувати відмінності в інтелектуальній, емоційній, когнітивній сферах, психічному розвитку, мотивах та потребах особистості майбутнього вчителя.

Розв'язання вказаних суперечностей передбачає організацію цілеспрямованої

систематичної роботи щодо виховання творчої особистості майбутніх учителів музичного мистецтва та визначення педагогічних умов виховання творчої особистості майбутнього вчителя музичного мистецтва у процесі професійної підготовки, що й зумовило вибір теми дослідження.

Обраний напрям є складовою науково-дослідної теми Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського «Організаційно-педагогічні засади діяльності класичного університету як центру духовного розвитку особистості» та науково-дослідної теми кафедри музичного мистецтва Інституту педагогічної освіти Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського «Духовний розвиток особистості засобами музичного мистецтва».

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання професійного становлення педагога розглядали класики зарубіжної (Й. Герbart, А. Дистервег, Я. Коменський, Й. Песталоцці та ін.) і вітчизняної (А. Макаренко, Г. Сковорода, В. Сухомлинський, К. Ушинський та ін.) педагогіки. Теоретичне підґрунтя підготовки педагогічних кадрів на народознавчій основі закладено у працях С. Русової, В. Скуратівського, М. Стельмаховича, В. Сухомлинського та ін. Концептуальні засади педагогіки вищої школи досліджені А. Алексюком, І. Бехом, І. Зязюном, Л. Кондрашовою, А. Кузьмінським та ін. Проблема професійної готовності вчителя стала предметом наукових розвідок Л. Григоренко, А. Капської, Н. Кузьміної, А. Ліненко, О. Мороз, О. Пехоти, С. Сисоевої, А. Троцько та ін.

У філософських дослідженнях Г. Бащищева, І. Бичка, І. Зязюна, А. Кочергіна, П. Кравчук, О. Спіркіна, А. Шумиліна та ін. порушуються теоретичні проблеми творчості. У працях І. Беха, Д. Богоявленського, А. Брушлинського, Л. Виготського, О. Матюшкіна, О. Моляко, Я. Пономарьова, В. Роменця та ін. висвітлено психологічні аспекти творчої діяльності. В. Лісовська, В. Крутецький, М. Поташник, Л. Степанко та ін. значну увагу приділяють співвідношенню педагогіки творчості та супровідних характеристик особистості. Ю. Азаров, В. Загвязинський, І. Зязюн, Н. Тарасевич та ін. з'ясовують механізми взаємозв'язку творчої і педагогічної майстерностей. Ю. Чабанський, В. Сластьонін, Г. Щукіна та ін. досліджують розвиток науково-педагогічного стилю мислення як підґрунтя становлення творчої особистості вчителя. І. Зязюн, В. Кан-Калик, М. Нікандров та ін. вивчають суб'єктивні аспекти педагогічної імпровізації. Вченими активно розробля-

ються педагогічні умови, шляхи і засоби формування творчої позиції особистості (В. Андреев, О. Бодальов, Н. Кичук, М. Демінчук, Л. Лузіна, О. Мороз, В. Рибалко та ін.). Набуває актуальності проблема створення методик виявлення і розвитку творчих якостей особистості, вивчення обдарованості (В. Моляко, П. Перепелиця, М. Смутьсон, М. Холодна та ін.).

Мистецтво як процес і результат художньо-творчої діяльності людини є ефективним чинником виховання творчої особистості. Мистецтво надає перспективи для її постійного творчого зростання. Це зумовлює пошук і реалізацію резервів мистецької освіти у процесі підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва. Особливу увагу треба приділити взаємозв'язку музично-педагогічної галузі із філософською, психологічною, культурологічною, мистецтвознавчою, що, у свою чергу, надасть можливість професійного розвитку майбутнього вчителя музичного мистецтва, побудови творчо-виховного середовища, яке сприятиме повному самовираженню особистості у різних видах діяльності.

Теоретичну основу дослідження також складають праці, в яких визначаються особливості професійної підготовки вчителя музичного мистецтва, вимоги до вчителя (Е. Абдуллін, І. Гринчук, О. Музальов, С. Науменко, О. Ніколаєва, Г. Падалка, Л. Паньків, О. Рудницька, Т. Смирнова, В. Шульгіна, О. Щолокова та ін.).

Деякі аспекти підготовки вчителів до професійно-педагогічної діяльності на уроках музики порушуються у працях А. Бойко, Ю. Мальованого, Н. Савченко та ін. У дослідженнях З. Гіпетерс, В. Дряпіки, Л. Коваль, О. Олексюк, В. Орлова, Г. Падалки, Т. Рейзенкінд, О. Ростовського, О. Рудницької, О. Щедролосевої Г. Яківчук та ін. порушується проблема професійної підготовки та художньо-естетичного виховання студентів і майбутніх учителів мистецьких дисциплін.

Музично-виховна діяльність у сучасних дослідженнях розглядається як засіб професійної і творчої самореалізації особистості, розвитку її творчої активності, творчого потенціалу, художньо-творчих умінь, креативності тощо. Проте ця проблема розглядається науковцями переважно в аспекті професійної підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва, формування його вузькоспеціальних компетенцій і недостатньо узгоджується із загальнопедагогічною, психологічною, культурологічною складовими професійної підготовки майбутнього вчителя.

Постановка завдання. Метою статті є визначення педагогічних умов виховання творчої особистості майбутнього вчителя

музичного мистецтва у процесі професійної підготовки.

Досягнення мети передбачає вирішення таких завдань:

1) з'ясувати стан дослідження проблеми в педагогічній теорії;

2) уточнити зміст понять «творчість», «творча особистість майбутнього вчителя музичного мистецтва»;

3) визначити педагогічні умови виховання творчої особистості майбутнього вчителя музичного мистецтва у процесі професійної підготовки.

Виклад основного матеріалу дослідження. У гуманістичних концепціях та сучасній освітній парадигмі особистість розглядається як найвища цінність, заради якої відбувається розвиток освіти, культури, всього суспільства.

В. Андреев, Д. Богоявленська, А. Брушлинський, Л. Виготський, Л. Дмитрієва, І. Зязюн, В. Кан-Калик, Н. Кичук, О. Леонтьєв, А. Матюшкін, Я. Пономарьов та ін. у своїх дослідженнях порушили проблему творчої особистості, її структури і розвитку творчих якостей.

Проаналізувавши визначення поняття «творчість» (В. Андреев, Г. Батищев, Л. Виготський, Г. Гиргинов, І. Каневський, Н. Кичук, П. Кравчук, В. Моляко, К. Платонов, Я. Пономарьов, В. Рибалко, С. Рубінштенін, А. Спіркін, В. Цапок, В. Швирєв та ін.), у своєму дослідженні ми трактуємо «творчість» як свідому, активну діяльність людини, спрямовану на пізнання та перетворення навколишньої дійсності, результатом чого є нові духовні або матеріальні цінності. Причому творчий потенціал людини знаходить своє вираження у різних видах активності людини: пізнавальній, світоглядній, трудовій, комунікативній, емоційній, що, безумовно, веде до розвитку особистості.

Сутність і закономірності феномена творчості віддзеркалюються у педагогічній творчості. У дослідженнях Ю. Бабанського, В. Загвязинського, В. Кан-Калика, Л. Лузіної, М. Никандрова, М. Поташника, С. Сисоевої та ін. висвітлюються особливості педагогічної творчості вчителя.

На думку С. Сисоевої, критеріями творчої педагогічної діяльності вчителя є розробка нових підходів до навчання, виховання і розвитку учнів; раціоналізація та модернізація змісту, форм, методів та засобів навчально-виховного процесу; бачення нової проблеми у зовнішню знайомій ситуації та пошук шляхів її вирішення; застосування науково-доказового вибору дій у конкретній педагогічній ситуації; здійснення систематичного самоаналізу професійної діяльності, науково-дослідної роботи із творчого узагальнення власного досвіду

та досвіду своїх колег; володіння формами і методами управління творчою навчальною діяльністю учнів з метою розвитку їхніх творчих можливостей; реалізація у практичній діяльності принципів педагогіки співробітництва; оригінальне конструювання навчально-виховного процесу [6, с. 100].

Проте, слід зазначити, що творчість у різних видах професійної діяльності вчителя може виявлятися нерівномірно.

У свою чергу, особливості музично-педагогічної діяльності вчителя музичного мистецтва полягають у тому, що для її успішного здійснення необхідно синтезувати педагогічний, музичний і загальнокультурний напрями як визначальні орієнтири музично-педагогічної освіти у процесі професійної підготовки майбутнього вчителя.

На думку Г. Яківчук, поняття «творча особистість майбутнього вчителя музики» визначається як особистість, що характеризується інтеграцією мотиваційної, загальнопедагогічної, музично-педагогічної, комунікативної і самореалізуючої складових, яка забезпечує творчу самореалізацію студента, здійснення в майбутньому педагогічної творчості з метою виховання творчої особистості учня [7, с. 6].

Здатність майбутнього вчителя музичного мистецтва до педагогічної творчості характеризується не лише рівнем володіння предметом, набутими психолого-педагогічними знаннями, вміннями та навичками, а й високим рівнем педагогічної креативності. Отже, у процесі професійної підготовки в майбутніх учителів необхідно розвивати здатність до творчості, підґрунтям якої є педагогічна креативність. Педагогічну креативність характеризують високий рівень соціальної і моральної свідомості, пошуково-перетворювальний стиль мислення, розвинені інтелектуально-логічні здібності, проблемне бачення, творча фантазія, розвинута уява, особистісні якості (любов до дітей, безкорисність, сміливість, допитливість, самостійність, наполегливість, ентузіазм), наявність специфічних мотивів (необхідність реалізувати своє «Я», бажання бути визнаним, творчий інтерес, захоплення творчим процесом, прагнення досягти високих результатів у професійній діяльності) [6, с. 98].

Дослідниками виокремлено такі принципи формування творчої активності майбутніх учителів музичного мистецтва: принцип інтерактивності; принцип цілісності; принцип структурності; принцип врахування стратегій виховання і навчання; принцип сприяння розвитку внутрішньої мотивації студента, активізації його інтересу до творчої задачі; принцип сполучення мотивів досягнення і співробітництва; принцип необхідності ак-

туалізації творчого компоненту поведінки самого викладача; принцип індивідуалізації навчання; принцип саморозвиваючого сходження, самонавчання, самоосвіти; принцип розширення креативного поля студента; принцип суб'єктивності досвіду студента; принцип психофізіологічної індивідуальності студента [4, с. 142–143].

Виховання творчої особистості майбутнього вчителя музичного мистецтва залежить від освітнього середовища, створеного в навчальному закладі, що передбачає створення у вищому педагогічному навчальному закладі інноваційного естетичного простору, який охоплює діяльність художньо-творчих колективів, музичних лекторіїв, студентських творчих лабораторій, клубів за інтересами, фольклорно-пошукових експедицій, науково-дослідницьку діяльність, різні види педагогічної практики, відвідування концертних виступів та майстер-класів професійних виконавців, власні концертні виступи тощо.

У процесі музично-педагогічної діяльності в майбутнього вчителя музичного мистецтва формуються естетичні, культурологічні, мистецтвознавчі знання, вміння аналізу й інтерпретації культурно-художніх явищ, а також навички організації художньо-творчої і виховної діяльності. У процесі професійної підготовки в майбутніх учителів музичного мистецтва формуються такі вміння: застосовувати найбільш продуктивні методи, прийоми виховання особистості учня засобами естетичного, морального й духовного в музичному мистецтві; застосовувати методи музичного виховання в окремих видах музичної діяльності школярів, в організації шкільного хорового колективу; організовувати певні види музичної діяльності учнів.

Погоджуємось із визначеними В. Луценко дидактичними умовами формування творчої активності майбутнього фахівця. Такими умовами є:

1) врахування індивідуальних особливостей студентів, які вивчають музичне мистецтво, організація різноманітних індивідуальних форм роботи;

2) використання системи психологічних і педагогічних стимулів для формування творчої активності студентів;

3) навчання студентів плануванню своєї навчальної діяльності (зокрема, організації систематичної самостійної роботи);

4) відпрацювання умінь і навичок роботи з різними інформаційними джерелами;

5) підтримка прагнення студентів до успіху, усвідомлення необхідності навчання, тобто мотивація навчальної діяльності.

Окреслені дидактичні умови спрямовані на формування таких складових творчої активності майбутнього вчителя музичного

мистецтва: предметно-змістової (суперечність між знанням і незнанням), мотиваційної (внутрішня потреба, інтерес до проблеми) та особистісної (індивідуальні можливості, здібності, якості) [4, с. 144].

Отже, підсумовуючи, визначимо педагогічні умови виховання творчої особистості майбутнього вчителя музичного мистецтва у процесі професійної підготовки:

- створення ціннісно-мотиваційного середовища в навчальному закладі шляхом вивчення особистості майбутніх учителів, їхніх ціннісних орієнтацій, мотивів, ставлень, оцінних суджень, що дозволить виробити стратегії організації процесу професійної підготовки, проектування та формування мотиваційної сфери кожного студента у процесі навчання;

- врахування відмінностей в інтелектуальній, емоційній, когнітивній сферах, психічному розвитку, мотивах та потребах особистості майбутнього вчителя;

- стимулювання творчої активності в науковій, практичній та художній діяльності, яке сприятиме повному самовираженню особистості майбутнього вчителя;

- створення у вищому педагогічному навчальному закладі інноваційного естетичного простору, що охоплює діяльність художньо-творчих колективів, музичних лекторіїв, студентських творчих лабораторій, клубів за інтересами, фольклорно-пошукових експедицій, науково-дослідницьку діяльність, відвідування концертних виступів та майстер-класів професійних виконавців, власні концертні виступи тощо;

- залучення професорсько-викладацького складу до активної спільної творчої діяльності з майбутніми вчителями музичного мистецтва шляхом спільних концертних виступів, фольклорно-пошукових експедицій тощо;

- організація професійного самовиховання як усвідомленого процесу здійснення майбутнім педагогом сукупності творчих дій, спрямованих на оволодіння інтегральною готовністю до педагогічної діяльності та готовністю до самовдосконалення.

Висновки з проведеного дослідження.

Виховання творчої особистості майбутнього вчителя музичного мистецтва є актуальною проблемою не лише соціально-культурологічного життя суспільства, а й теорії і практики професійної освіти. Сучасна школа висуває нові вимоги до змісту професійної підготовки вчителя, зокрема до його спроможності використовувати нові освітні технології, інтерактивні форми й методи навчання, спрямовані на розвиток творчої особистості кожного учня. Результативність педагогічної творчості вчителя музичного мистецтва характеризується позитивною

динамікою сформованості творчої особистості учня та підвищенням рівня творчої педагогічної діяльності вчителя.

Творчість як свідомо активна діяльність людини спрямовується на пізнання та перетворення навколишньої дійсності. Результатом цієї діяльності є нові духовні або матеріальні цінності та розвиток особистості.

Творча особистість майбутнього вчителя музичного мистецтва характеризується інтеграцією мотиваційної, загальнопедагогічної, музично-педагогічної, комунікативної і самореалізуючої складових творчої особистості, які забезпечують творчу самореалізацію студента і здійснення в майбутньому педагогічної творчості з метою виховання творчої особистості учня.

Виховати творчу особистість майбутнього вчителя музичного мистецтва у процесі професійної підготовки стане можливим за умови створення визначених нами педагогічних умов.

Проведене дослідження не вичерпує усіх аспектів зазначеної проблеми. Подальшого вивчення потребують питання самовиховання творчої особистості майбутніх учителів музичного мистецтва у вищих навчальних закладах, розробка відповідних технологій та методик з метою розвитку та саморозвитку їхніх творчих якостей.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Борисенко Т.Г. Підготовка майбутнього вчителя музики до організації спільної навчальної діяльності учнів : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти» / Т.Г. Борисенко. – Кіровоград, 2006. – 20 с.
2. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України ; гол. ред. В.Г. Кремень. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
3. Луценко В.В. Формування творчої активності майбутніх учителів музики засобами комп'ютерних технологій : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти» / В.В. Луценко. – Житомир, 2009. – 20 с.
4. Луценко В.В. Формування творчої активності майбутнього вчителя музики (дидактичні умови) / В.В. Луценко // Вісник Житомирського державного університету ім. І. Франка. – 2005. – № 25. – С. 142–145.
5. Рейзенкінд Т.Й. Теоретико-методичні засади професійної підготовки майбутнього вчителя музики у вищих навчальних закладах : автореф. дис. ... докт. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти» / Т.Й. Рейзенкінд. – К., 2008. – 36 с.
6. Сисоєва С.О. Основи педагогічної творчості : [підруч.] / С.О. Сисоєва. – К. : Міленіум, 2006. – 346 с.
7. Яківчук Г.В. Виховання творчої особистості майбутнього вчителя музики в процесі вивчення українського музичного фольклору : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.07. «Теорія і методика виховання» / Г.В. Яківчук. – К., 2009. – 20 с.